

Гриб, що вбиває не лише мух

- Чи можна їсти мухомори?
- Так, один раз у житті...

Обережно, краса!

Красеня мухомора з яскравою червоною шапкою і білим комірцем на ніжці бачили всі. З дитинства нас вчили не класти цей гриб до кошика, адже він отруйний. Але чому така назва? Що спільного в мухомора з мухами? І чи приносить він хоч якусь користь?

Приблизно з червня по жовтень у листяних і хвойних лісах можна побачити красивий гриб, який наче створений для обкладинки журналу. Справжня фотомодель грибного царства, він потрапив у дитячі книжки, іграшки, ялинкові прикраси. Тому що красень: розкішна шапка з білими краплями, на ніжці колючка мережива, в основі ніжки – плівочка або лусочки. Мухомор належить до родини *Amanitaceae* (Мухоморові), роду *Amanita*. Відомо кілька сотень видів цих грибів.

¹Читай статтю Тамари Тарнавської „Ласоці царів“ у журналі „КОЛОСОК“ № 1/2010.

Цезарський гриб

Amanita caesarea

Ось як їх описує енциклопедія: „Плодове тіло молодих мухоморів охоплене так званим загальним покривалом, яке згодом розривається і залишається у вигляді плівки чи лусочок поблизу основи ніжки або у вигляді білих клаптиків на поверхні шапки. Більшість мухоморів мають так зване приватне покривало у вигляді кільця на ніжці. Багато видів мухоморів отруйні, особливо – бліда поганка; слабо отруйний мухомор червоний (*A. muscaria*) з характерним яскравим забарвленням шапки“. Ти здивований? Саме так, бліда поганка, один з найотруйніших представників грибного царства, теж належить до цієї родини. Більшість мухоморів – неїстівні або дуже отруйні. На жаль, їх інколи плутають з їстівними грибами. Є декілька різновидів мухоморів, і найотруйніший серед них – мухомор пантерний.

У середній смузі та країнах Південної Європи росте сіро-рожевий мухомор, або цезарський гриб, справжній делікатес¹. Однак в Україні його знайти (і розрізнити!) дуже важко, а тому, якщо ти замилувався мухомором, згадай жартівливий діалог на початку статті.

Мухомор пантерний

Amanita pantherina

Мухомор червоний

Amanita muscaria

Бліда поганка

Amanita phalloides

Загроза не лише для мух

На людину мухомор теж діє згубно, але смертельна доза для нас, звісно, більша, ніж для комах. У людини, яка скуштувала мухомор, різко змінюється настрій, виникають кольорові галюцинації, порушується робота серця і органів дихання. Це тому, що мухомор містить речовини, які впливають на нашу нервову систему: холін, мускарин, гідроксиліові кислоти, іботенову кислоту. Всі вони мають галюциногенну дію. Цим здавна користувалися жерці і шамани різних народів. А вікінги пили слабкий відвар з деяких видів мухоморів перед боєм. Вони вірили, що цей напій надасть їм хоробрості.

Мухомори дуже отруйні, ніколи не експериментуйте над собою, адже вікінги врешті вимерли ☹️. Концентрація отрути в кожному конкретному мухоморі непередбачувана. Вона залежить від підвиду гриба, місцевого клімату, а її дія залежить від специфіки організму (про яку ніхто не знає наперед). Саме з цих причин підібрати рецептуру, яка була б напевне неотруйна, просто нереально. Ознаки отруєння виявляються через 30–40 хвилин,

У нас — мухомор, а у вас?

Слово „мухомор” – складне. Воно утворене складанням основ двох слів: „муха” – комаха, яку здавна вважали символом мертвої плоті та „мора” – давньослов'янська богиня смерті. Разом дослівно отримуємо „мухи смерть”. І ми не помилилися, бо назву цей гриб і справді отримав завдяки здатності вбивати мух! Його здавна застосовували як природний інсектицид.

Як же називають цього красеня в інших країнах? У багатьох європейських мовах назва мухомора походить від стародавнього способу його використання як засобу від мух. Для німців він fliegenpilz (гриб мух), французи величають його amanite tue-mouche (мухобійка), англійці – fly agaric (летючий пластинчастий гриб). Латинський видовий епітет теж походить від слова „муха” (лат. musca). У слов'янських мовах слово „мухомор” (польск. muchomor, болг. мухоморка, чес. muchomůrka) дало назву роду Amanita.

Природний інсектицид

У природних умовах все виглядає так: мухомори старіють, краї їхньої шапочки загинаються догори і утворюється своєрідна тарілочка. Вона заповнюється дощовою водою, яка від контакту з грибом стає отруйною. Мухи прилітають на запах гнилого гриба, п'ють воду з шапочки і помирають. Дослідження підтвердили: отрута всіх мухоморів згубна для мух, бліх та клопів.

Наші предки нарізали цей гриб маленькими шматочками, обливали водою, солодким сиропом або молоком і розставляли таку „наживку для мух” у будинку. Щоб комахи могли сісти, на тарілку клали клаптик паперу чи тканини. Мухи зліталися на запах гриба, який починав розкладатися, куштували приготувану „страву” і за деякий час помирали. Щоб знищити клопів, щілини будівель замазували свіжим соком або кашкою з розварених мухоморів.

Жива природа

Мухомор королівський

Amanita regalis

воджується галюцинаціями і втратою свідомості. Його отрута не руйнується навіть під час температурної обробки.

Найотруйніший мухомор пантерний (*Amanita pantherina*) містить такі отрути, як мускарин та мікоатропін. Шапка цього гриба буро-коричнева (або сірувато-коричнева), з численними білими пластинками. Смертель-

і якщо герой-дослідник експериментує на собі прями́сінько у лісі, доїхати до лікарні і вижити у нього небагато шансів. До речі, отруєння пантерними мухоморами призводить до смерті у 100 % випадків.

Родичі мухомора

Найближчим родичем мухомора червоного є отруйний мухомор королівський (*Amanita regalis*), який має коричневий капелюшок і жовтувату ніжку. Він спричиняє отруєння, яке супро-

Жива природа

Мухомор червоний привернув увагу чорного слизняка *Arion ater*. Погодсья, молюск дуже фотогенічний на шапці гриба!

но отруйною „сестрою” мухомора є бліда поганка (*Amanita phalloides*), зовні дуже схожа на зелену сиріжку. Щоб відрізнити поганку від сиріжки, зазирни під шапочку: в сиріжках немає „комірця” і товстої „чашечки” з рештками покривала біля основи ніжки. А ще поганка має характерний запах старої картоплі, яка довго пролежала у погребі.

Про користь від мухоморів

Незважаючи на те, що мухомор отруйний, деякі трав'яїдні тварини ласують ним, зокрема лосі та олені. Для них мухомори є ліками, які вбивають кишкових паразитів.

Учені встановили, що грибний „корінь” червоних мухоморів живить вологою і сполуками Нітрогену корені берези, ялини, сосни. Недарма кажуть, що там, де є багато мухоморів, ліс росте швидше. Досвідчені грибарі знають, що неподалік від того місця, де росте червоний мухомор, можна натрапити на білий гриб або підберезник.

Бліда поганка

Сиріжка зелена

Бліда поганка

Печериця

